

У спеціалізовану вчену раду
Д 26.459.01 в Інституті
інформаційних технологій і
засобів
навчання НАПН України
“ ” 2016 року

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, старшого наукового співробітника відділу компаративістики інформаційно-освітніх інновацій Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

Сороко Наталії Володимирівни

на дисертацію **Кочаряна Артура Борисовича**

“Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів”,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті

1. Актуальність теми дослідження.

У дисертаційному дослідженні Кочаряна А.Б. розглядаються важливі проблеми сучасної освіти – глобалізаційні процеси, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та їх вплив на формування компетентностей конкурентоспроможної особистості в умовах інформаційного суспільства.

Актуальність теми дослідження визначається суттєвими змінами системи освіти України під впливом виникнення трендів, що обумовлюються швидкими темпами інформатизації всіх сфер людської діяльності.

Автор відзначає необхідність якісного наповнення електронного освітнього середовища навчального закладу, яке має бути відкритим, динамічним та відповідати потребам сучасних студентів (с. 5). З огляду на це, сучасний науково-педагогічний працівник має вміти обирати та використовувати ІКТ для ефективної співпраці, комунікації та організації співробітництва між учасниками навчального процесу; проектувати

електронне освітнє середовище та створювати електронні освітні ресурси; володіти навичками 21 століття (с. 5).

Актуальність даного дослідження підтверджується також постійною увагою до питань професійного зростання науково-педагогічних працівників, посилення ролі науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей у формуванні поінформованого та обізнаного студента, здатного орієнтуватися у сучасному інформаційному просторі.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до теми наукової роботи Київського університету імені Бориса Грінченка “Філософські, освітологічні та методичні засади компетентнісної особистісно-професійної багатoproфільної університетської освіти” (ДР № 0110U006274), проекту Сьомої рамкової програми (FP7) за підтримки Європейської комісії Міжнародної науково-дослідницької мережі для дослідження та розробки нових інструментів і методів для передових педагогічних наук в області інструментів ІКТ, електронного навчання та міжкультурних компетенцій (IRNet) (PIRSES-GA-2013-612536) та безпосередньо пов'язане з метою, завданнями й заходами Проекту Концепції розвитку освіти до 2025 року, Законом України “Про вищу освіту”.

Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні Вченої ради Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол №1 від 24.01.2013 р.) та узгоджена в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних та психологічних наук в НАПН України (протокол №5 від 28.05.2013 р.).

3. Основні наукові положення дисертації, їх новизна, достовірність та обґрунтованість.

У вступі Кочарян А.Б. логічно і коректно визначив науковий апарат дослідження, який відповідає вимогам, що висуваються до кандидатської дисертації, зокрема: обґрунтовано актуальність і доцільність досліджуваної проблеми; виявлено зв'язок роботи з науковими темами; чітко

сформульовано мету і завдання дослідження. Об'єкт і предмет, завдання і методи дослідження узгоджені між собою. Грамотно визначені наукова новизна і практичне значення одержаних результатів; відображено особистий внесок здобувача; подано відомості про апробацію й упровадження результатів дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає в обґрунтуванні та розробленні моделі розвитку ІК-компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів; визначенні її структури із відповідними критеріями та показниками її сформованості за умов створення електронного освітнього середовища; визначенні інструментарію вимірювання рівнів сформованості ІК-компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів; уточненні поняття “інформаційно-комунікаційна компетентність науково-педагогічних працівників”; удосконаленні форм та методів розвитку ІК-компетентності науково-педагогічних працівників в системі підвищення кваліфікації.

Вірогідність результатів виконаного Кочаряном А.Б. дослідження забезпечено методологічною обґрунтованістю вихідних теоретичних положень, використанням сукупності методів дослідження, адекватних об'єкту і предмету дослідження, поєднанням кількісного та якісного порівняльного аналізу здобутих результатів, об'єктивністю критеріїв оцінювання результатів педагогічного експерименту, апробацією та впровадженням результатів наукового пошуку.

У першому розділі **“Теоретикометодичні основи розвитку інформаційнокомунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів”** проаналізовано стан досліджуваної проблеми в науково-методичній літературі, теоретично обґрунтовано понятійно-категоріальний апарат і концептуальні засади розвитку ІК-компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів.

Виокремленні та обґрунтовані тенденції розвитку ІКТ в освіті (с. 23), а саме: організація навчання впродовж усього життя; створення та використання динамічних навчальних матеріалів; організація спільної роботи в режимі реального часу. Ці тенденції обумовлюються появою та розвитком трендів ІКТ, як, наприклад, Веб-технологій, мобільних пристроїв у навчанні, соціальних медіа Веб 2.0, віртуальних спільнот, хмарних технологій, он-лайн курсів, орієнтованих на структурований навчальний процес, та ін.

Автором описана загальна структура електронного освітнього середовища (ЕОС) класичного університету, що складається з організаційного компоненту, який охоплює організаційні структури, нормативно-правові документи та корпоративні стандарти, на яких базується ЕОС; змістовного компоненту, що включає в себе електронні інформаційні ресурси, які можуть бути представлені у текстовому, графічному, мультимедійному форматах та у вигляді гіперпосилань на зовнішні ресурси; технологічного компоненту, що включає в себе ІТ-інфраструктуру та централізовані сервіси (с. 44).

Аналізуючи роботи вітчизняних і зарубіжних науковців, міжнародні стратегічні документи (“Європейську кваліфікаційну рамку навчання впродовж життя”, “Кваліфікаційну рамку європейського простору вищої освіти”, “Європейську рамку ІК-компетентності”, “Структуру ІКТ – компетентності вчителів. Рекомендації ЮНЕСКО” та ін.), вітчизняні нормативно-правові документи (Закон України “Про вищу освіту”, Національну рамку кваліфікацій України,), автором було створено хронологію досліджень ІК-компетентності у європейському освітньому просторі (с. 50) та уточнено поняття “інформаційно-комунікаційна компетентність науково-педагогічних працівників”.

Другий розділ дисертаційного дослідження **“Проектування системи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів”** містить теоретичне обґрунтування залежності якості ЕОС

класичного університету від рівня сформованості ІК-компетентності його НПП.

У розділі описана загальна методика дослідження системи розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів та висунута гіпотеза, яка полягає в припущенні, що організація підвищення кваліфікації НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів відповідно до запропонованої у дисертації методики через реалізацію навчальної програми “Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів” сприятиме підвищенню рівня сформованості їхньої ІК-компетентності.

Автором визначено структуру ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів з відповідними критеріями та показниками її сформованості за умов створення ЕОС, яка включає в себе такі компоненти (с. 69-74): ціннісно-мотиваційний, що відображає мотиви, цілі та потреби у використанні ІКТ для професійної діяльності та задоволенні індивідуальних потреб, саморозвиток, ціннісні установки використання ІКТ для професійної діяльності; когнітивний, що включає систему знань в галузі ІКТ; операційно-діяльнісний, який відображає процесуальну сутність використання ІКТ для вирішення професійних та індивідуальних потреб, охоплює вміння та навички оперувати набутими знаннями в галузі ІКТ; дослідницький, який охоплює вміння та навички виконувати науково-педагогічний пошук з експериментальною перевіркою наукової гіпотези відповідно до предмета дослідження, логічним підбором методу статистичного аналізу експерименту та результатом, що може бути представлений як науковий продукт.

Заслуговує на увагу деталізація структури ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичного університету за критеріями відповідно рівням.

У розділі описано створену Кочаряном А.Б. модель розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів, що включає в себе мотиваційно-цільовий компонент, який передбачає цілі та завдання освітнього процесу; організаційно-процесуальний компонент, що визначає принципи побудови процесу розвитку ІТ-компетентності, організаційно-педагогічні умови для здійснення цього процесу, фактори впливу на результат навчання; змістовий та операційно-технологічний компонент, який визначає зміст навчальної діяльності за рівнями сформованості ІК-компетентності, що конкретизує організаційні форми та методи розвитку ІК-компетентності; діагностичний та результативний компоненти, які визначають критерії та показники ефективності розвитку ІК-компетентності НПП, експертизу й аналіз результативності даного процесу (с. 92-97).

Досить корисними є детальна характеристика, зроблена автором, форм, методів та засобів розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників університету (с. 103-128)

У третьому розділі **“Методика розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів та експериментальна перевірка її ефективності”** сформульовано методику розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів, описано організаційно-педагогічні умови та технологію розвитку ІК-компетентності (форми, методи, засоби); описано організацію експериментальної частини дослідження; обґрунтовано вибір методів проведення експерименту та методів опрацювання отриманих статистичних даних; подано результати етапів експерименту; здійснено формулювання основних висновків та методичних рекомендацій для забезпечення розвитку ІК-компетентності НПП.

Проведений педагогічний експеримент підтвердив гіпотезу, що організація підвищення кваліфікації НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів відповідно до запропонованої методики розвитку їхньої ІК-компетентності через реалізацію навчальної програми “Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичного університету” сприятиме підвищенню їх рівня сформованості ІК-компетентності.

Структура та перебіг експериментального дослідження описані дуже ретельно, зроблено його математичне опрацювання, отримані результати переконливо свідчать про ефективність розробленої автором методики розвитку ІК-компетентності НПП через реалізацію навчальної програми “Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичного університету”.

Важливим є зауваження автора, що до умови успішного розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів слід віднести: розробку та прийняття корпоративних стандартів НПП університету, зокрема ІК-компетентності (с. 194).

4. Значення для науки і практики, можливі конкретні шляхи використання результатів дослідження.

Відповідно до мети та задач дисертаційного дослідження Кочарян А.Б. було отримано такі основні результати: *здійснено* дослідження стану проблеми формування ІК-компетентності науково-педагогічних працівників університетів в Україні та *визначено* структуру ІК-компетентності науково-педагогічних працівників університету з відповідними критеріями та показниками її сформованості за умов створення електронного освітнього середовища, інструментарій вимірювання рівнів розвитку ІК-компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів; *розроблено* модель розвитку ІК-компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів; *описано* методику розвитку ІК-компетентності науково-

педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів; експериментальним шляхом *перевірено* ефективність розробленої методики.

Розроблені автором теоретичні й практичні рекомендації можуть бути використані в практиці роботи вищих навчальних закладів, у системі підвищення кваліфікації НПП, а також у процесі розробки навчальних і методичних посібників з розвитку ІК-компетентності НПП.

5. Повнота відображення результатів дослідження в опублікованих працях і авторефераті.

Оцінюючи ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, поданих у дисертації, зазначимо, що вона забезпечується структурою роботи, яка відображає логіку і послідовність дослідження. Формулювання основних позицій дисертації — об'єкта, предмета, мети, дає системне уявлення про обраний аспект роботи, її теоретичні та експериментальні засади. Не викликають заперечень поставлені завдання дослідження.

Зміст автореферату відповідає змісту дисертації. Основні положення й результати дослідження висвітлено у 19 наукових публікаціях, з них: 10 статей у фахових виданнях (5 статей у виданнях, включеному до міжнародних наукометричних баз), 2 статті в зарубіжних виданнях, 8 статей і тез доповідей у збірниках наукових праць і матеріалів конференцій

Висновки дисертації сформульовані чітко та логічно, одержані результати підтверджують доцільність та ефективність впровадження навчальної програми “Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичного університету” практику роботи вищих навчальних закладів та у систему підвищення кваліфікації НПП.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес багатьох вищих навчальних закладів (7 довідок та 1 акт про впровадження).

Оцінюючи позитивно наукове і практичне значення отриманих результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне зауважити, що в роботі є дискусійні моменти, на яких слід зупинитися:

1. У роботі описана загальна структура ЕОС класичного університету (с. 44), що складається з організаційного, змістового та технічного компонентів. Два останніх компоненти розкриті у достатньому обсязі, на наш погляд, слід було деталізувати, що мається на увазі під організаційними структурами ЕОС класичного університету, оскільки ці структури беруть участь у організації навчального процесу, зокрема, щодо розвитку ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей.

2. Основними видами діяльності НПП у створеній моделі, автором визначено (с. 60) такі, як розуміння ролі ІКТ в освіті та їх використання, власне використання ІКТ, навчальна робота, наукова діяльність та підвищення кваліфікації. На нашу думку, варто було б докладніше розписати види професійної діяльності НПП гуманітарних спеціальностей класичних університетів для представлення специфіки цих спеціальностей. Кожен вид професійної діяльності може потребувати використання фахівцем інформаційно-комунікаційних технологій, тому можна було б відповідно до описаних видів діяльності НПП гуманітарних спеціальностей навести приклади використання ІКТ для обґрунтування їх необхідності.

3. Автором надається схематичне зображення взаємозалежності компетентностей науково-педагогічних працівників та електронного освітнього середовища (рис 2.2; с. 91), на нашу думку, варто було б пояснити взаємозалежність ЕОС, до якого відносяться ЕОС НПП та ЕОС студента, що можна зрозуміти з рисунку, та професійної діяльності НПП, а також фактори, які впливають на розвиток ІК-компетентності НПП згідно зі зазначеною взаємозалежністю.

4. У третьому розділі автором детально описано методику навчання за програмою “Розвиток ІК-компетентності НПП гуманітарних спеціальностей класичного університету”. Робота значно б збагатилась, якби дослідник надав приклади та аналіз подібних програм та дистанційних курсів, які пропонуються в інших країнах.

6. Загальна оцінка дисертаційної роботи.

Зазначені вище зауваження і побажання ніяким чином не зменшують наукової цінності проведеного дослідження. Результати, основні положення та висновки дисертації свідчать про науково-педагогічну ерудицію, високий науковий потенціал дисертанта.

За характером фактичного матеріалу, ступенем його якісного й кількісного аналізу, рівнями новизни та значущості результатів дослідження для педагогічної науки і практики, обґрунтованості висновків дисертація **Кочаряна Артура Борисовича «Розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності науково-педагогічних працівників гуманітарних спеціальностей класичних університетів»** є завершеною самостійною науковою працею, яка відповідає вимогам до дисертаційних робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.10 – інформаційно-комунікаційні технології в освіті.

Офіційний опонент,
кандидат педагогічних
наук, старший науковий
співробітник відділу
компаративістики
інформаційно-освітніх
інновацій Інституту
інформаційних
технологій і засобів
навчання НАПН України

Н.В. Сороко

